

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

Кафедра анатомії і фізіології людини

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з науково-методичної та
навчальної роботи

“09” “09” 2014 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Медико-соціальні основи здоров'я

(шифр і назва навчальної дисципліни)

напрямок підготовки

6.130102 «Соціальна робота»

(шифр і назва напрямку підготовки)

спеціальність

_____

(шифр і назва спеціальності)

спеціалізація

_____

(назва спеціалізації)

інститут, факультет, відділення

Інститут людини

(назва інституту, факультету, відділення)

2014 – 2015 навчальний рік

Робоча програма «Медико-соціальні основи здоров'я» для студентів галузі знань 1301 Соціальне забезпечення, напряму підготовки 6.130102 «Соціальна робота».

Олеся Володимирівна Тимчик, кандидат біологічних наук, доцент, доцент кафедри анатомії і фізіології людини Інституту людини Київського університету імені Бориса Грінченка.

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри (циклової комісії) анатомії і фізіології людини

Протокол від “27” серпня 2014 року № 1

Завідувач кафедри анатомії і фізіології людини

И.М. - (І.М. Маруненко)
(підпис) (прізвище та ініціали)

© Тимчик О.В., 2014 рік

© КУ імені Бориса Грінченка, 2014 рік

Розподіл годин звірено з робочим навчальним планом. Структура типова.

Заступник директора Інституту людини *Н.А. Клішевич* Н.А. Клішевич

ЗМІСТ

1.	Опис навчальної дисципліни	4 ст.
2.	Мета та завдання навчальної дисципліни	5 ст.
3.	Програма навчальної дисципліни	6 ст.
4.	Структура навчальної дисципліни	11 ст.
5.	Навчально-методична карта дисципліни «Медико-соціальні основи здоров'я»	12 ст.
6.	Теми семінарських занять	14 ст.
7.	Самостійна робота	18 ст.
8.	Індивідуальні завдання	20 ст.
9.	Методи навчання	22 ст.
10.	Методи контролю	23 ст.
11.	Методичне забезпечення	23 ст.
12.	Питання до модульного контролю	26 ст.
13.	Рекомендована література	28 ст.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	<u>Галузь знань</u> 1301 «Соціальне забезпечення» <small>(шифр і назва)</small>	<u>Нормативна</u>	
	<u>Напрямок підготовки</u> 6.130102 «Соціальна робота» <small>(шифр і назва)</small>		
Модулів – 3	Спеціальність: _____	Рік підготовки	
Змістових модулів – 3		1-й	1-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання – 1		Семестр	
Загальна кількість годин – 108		1-й	1-й
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 2	Освітньо-кваліфікаційний рівень: «бакалавр»	22 год.	год.
		Семінарські	
		20 год.	год.
		Модульний контроль	
		6 год.	год.
		Самостійна робота	
		54 год.	год.
		Індивідуальні завдання:	
		6 год.	
		Вид контролю:	
	ПМК	-	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета курсу – ознайомити студентів із сучасними теоретичними положеннями та практичними програмами в галузі валеології, соціальної медицини та гігієни, соціально-гігієнічними проблемами порушень здоров'я, системою управління охороною здоров'я, основними напрямками організації медичної допомоги населенню.

Завдання курсу:

- формування уявлень про місце біологічних, психологічних і медико-соціальних наук в структурі загальних знань про людину;
- формування основних понять та категорій соціальної медицини й медико-соціальних основ здоров'я;
- зміцнення і розвиток уявлень про здоров'я людини, його види;
- формування уявлень про здоров'я як результат соціальної адаптації людини, здоровий спосіб життя, шляхи і засоби підтримки і зміцнення високої працездатності людини;
- засвоєння матеріалу про хворобу, хворобливі стани, причини їх виникнення, основні механізми розвитку, прояви і можливі наслідки захворювань;
- вивчення основних напрямків лікування захворювань, надання першої медичної допомоги в екстрених ситуаціях;
- засвоєння проявів соціальних небезпек і шляхів їх подолання в сучасному суспільстві.

Під час семінарських занять, індивідуальної навчально-дослідницької та самостійної роботи студенти набувають **уміння та навички:**

- використовують різні спеціальні технічні засоби, які допомагають людям з певними проблемами та вадами в їх пізнавальній діяльності та встановленні контакту з оточуючим світом;
- визначають ефективні шляхи та засоби профілактики вад;
- виявляють особливості та шляхи покращення життя та діяльності людей з вадами в соціальному оточенні (сім'ї, трудових та навчальних колективах).

Кількість годин, відведених навчальним планом на вивчення дисципліни «Медико-соціальні основи здоров'я», становить 108 год., із них 22 год. – лекції, 20 год. – семінарські заняття, 6 год. – індивідуальна робота, 54 год. – самостійна робота, 6 год. – модульний контроль.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль I. Специфічні сфери соціально-педагогічної роботи

Тема 1. Предмет, завдання курсу. Основні поняття та категорії соціальної медицини й медико-соціальних основ здоров'я. Медико-соціальна робота: предмет, загальні принципи. Здоров'я та його складові. Фізичне здоров'я людини.

Визначення поняття здоров'я та його складових. Поняття фізичного здоров'я. Особливості хімічного складу людського організму та його роль в забезпеченні життєдіяльності організму. Будова та регуляційні системи організму: нервова – гуморальний механізм регуляції. Розуміння здоров'я та хвороби в стародавні часи. Етика й здоров'я в давнину. Історія виникнення та зміст медичної емблеми і білого халата. Значення моральної чистоти для здоров'я в уявленнях стародавніх медиків. Солернський кодекс здоров'я. Сучасне поняття здоров'я у трактуванні ВООЗ. Група факторів що визначають здоров'я нації. Суспільна охорона здоров'я. Предмет “Медико-соціальні основи здоров'я”.

Предмет, завдання, об'єкт соціальної медицини. Місце в соціальній медицині таких соціальних факторів, як зайнятість, освіта, доходи, життєві цінності, родинний стан, особистісні погляди. Розбіжності між традиційною та соціальною медициною. Визначення поняття медико-соціальної роботи, основні її аспекти у вітчизняному й зарубіжному досвіді. Бригадні форми медико-соціальної роботи у Великобританії, США, Німеччині. Завдання соціальних працівників, які працюють в охороні здоров'я.

Основні поняття теми: здоров'я, хвороба, валеологія, вітальні (біологічні), соціальні, ідеальні потреби, охорона здоров'я, заклади охорони здоров'я, медико-санітарна допомога, типи медико-соціальної роботи, первинна і вторинна профілактика, Солернський кодекс здоров'я.

Семінарське заняття № 1. Визначення поняття медико-соціальної роботи, основні її аспекти у вітчизняному й зарубіжному досвіді.

Тема 2. Соціальні проблеми здоров'я в загальній декларації прав людини. Здоров'я для всіх у XXI ст. — політика ВООЗ.

Здоров'я. Основні положення Всесвітньої декларації з охорони здоров'я 1998 р. Проблеми здоров'я в Загальній декларації прав людини: право на життя, захист родини, право на соціальне забезпечення, право на відпочинок, право на працю, право на життєвий рівень, право на однаковий соціальний захист дітей, які народилися в шлюбі й поза ним. Здоров'я й обов'язки людини перед суспільством. Моральність як відповідальність перед суспільством. Взаємозв'язок положень Декларації з визначенням здоров'я ВООЗ. Основні відмінності політики ВООЗ на початку XXI ст. Зв'язок бідності, безробіття й здоров'я. Суспільна охорона здоров'я та її місце в новій політиці ВООЗ. Формування європейської політики ВООЗ “Здоров'я для всіх”: справедливість у питаннях охорони здоров'я; якість життя та здоров'я; кращі можливості для інвалідів; запобігання поширенню хронічних хвороб; збереження здоров'я у старості; здоров'я дітей і молоді; здоров'я жінок. Стратегії досягнення цілей: спосіб життя; здорове довкілля; медико-санітарна допомога. Стратегії розвитку з метою досягнення здоров'я для всіх (наука, інформація, людські ресурси, партнерство, етика тощо). Основні результати реалізації політики ВООЗ до 2003 р.

Основні поняття теми: законодавство, охорона з здоров'я, ВООЗ, безробіття, здоров'я, право.

Тема 3. Соціальна медицина й соціальна гігієна в ХХ ст.

Поняття про соціальну гігієну. Н.А. Семашко, його погляди на здоров'я та внесок у розвиток соціальної гігієни і радянської охорони здоров'я. Психіатр П.Б. Ганнушкін, його погляди на соціальну роль психіатрії. Перші інститути соціальної медицини в Західній Європі та США, причини, що зумовили їх створення і призначення. Поняття епідеміології, її значення для соціальної медицини. Нещасні випадки, травми й здоров'я. Виробничий і автодорожний травматизм. Соціальні наслідки травм. Частота дорожнього травматизму в Західній і Східній Європі. Засоби зниження травматизму на дорогах. Економічні втрати від транспортного травматизму. Завдання ВООЗ щодо зниження травматизму, профілактики ДТП. Медико-соціальні проблеми здоров'я й біоетика. Поняття про трансплантацію, імплантацію, етичний бік трансплантології. Трансплантологія і ставлення до життя. Світогляд А. Швейцера. Зміст поняття “преклоніння перед життям”. Евтаназія. Клонування. Генна інженерія.

Основні поняття теми: соціальна медицина й соціальна гігієна, війна, вбивство, аборт, самогубство, евтаназія, біоетика, травматизм, клонування, генна інженерія, трансплантація, імплантація, смерть, ГМО

Семінарське заняття № 2. Моральність як відповідальність перед суспільством. Взаємозв'язок положень Декларації з визначенням здоров'я ВООЗ.

Тема 4. Соціальна медицина та проблема соціального захисту людини з вадами здоров'я. Особливості соціальної підтримки дітей та молоді з обмеженими функціональними можливостями.

Походження й медико-соціальний зміст виразу “хвороба як обмежена воля життя”. Приклади й механізми впливу складних соціальних умов на розвиток і становлення особистості, мотивації до збереження здоров'я, до здорового способу життя. Взаємозв'язок біологічних, фізичних і соціальних факторів, їх вплив на людину. Соціальні детермінанти здоров'я. Розвиток індустріалізації та здоров'я. Принципи захисту людей з вадами здоров'я. Стан лікарсько-трудова експертизи, соціальні наслідки браку інформації про стан здоров'я й інвалідності. Інваліди та суспільство. Демонстрація реально існуючого пріоритету лікувальної медицини над соціальною. Технології збереження здоров'я в документах ООН; принципи збереження здоров'я в документах Каїрської конференції з народонаселення й розвитку (1994 р.), Всесвітньої програми дій стосовно інвалідів, Стандартних правил ООН стосовно інвалідів. Обмежені можливості інвалідів.

Основні поняття теми: "каліка", інвалід, інвалідність, недуга, обмежена можливість, недієздатність, реабілітація.

Семінарське заняття № 3. Медико-соціальні проблеми здоров'я й біоетика.

Семінарське заняття №4. Соціальні детермінанти здоров'я. Принципи захисту людей з вадами здоров'я. Інваліди та суспільство

Змістовий модуль II. Психічне та психосоматичне здоров'я населення.

Тема 5. Цивілізація, екологія й здоров'я — медико-соціальні наслідки й запобігання. Проблеми суспільного здоров'я в альтернативній медицині.

Людина й природа. Екологічні фактори, що впливають на здоров'я. Радіологічне опромінення і стрес. Медико-соціальні та психологічні наслідки аварії на ЧАЕС. Принципи ліквідації наслідків. Законодавство. Соціальний захист, спрямований на зміцнення здоров'я. Досвід Японії та інших країн. Дзвін Нагасакі. Поняття СНІДу. Імунодефіцит. Частота, медико-соціальні

наслідки, причини поширення. Профілактика. Координація роботи з боротьби зі СНІДом. Завдання медичних і соціальних служб. Виникнення, поширення, лікування та профілактика SARS як приклад вдалого подання ситуації.

Основні поняття теми: спадковість, гіпокінезія, соціум, культура, синдром набутого імунodefіциту, ВІЛ, період «вікна», гострі респіраторні інфекції верхніх дихальних шляхів, гострі респіраторні захворювання, ларингіт, трахеїт, пташиний грип, мексиканський (свинячий) — каліфорнійський грип, аденовірусна інфекція, парагрип, риновірусна інфекція, SARS - «нетипова пневмонія», мікоплазмоз, лейкоз, легіонельоз, орнітоз.

Семінарське заняття №5. Соціальний захист, спрямований на зміцнення здоров'я. Координація роботи з боротьби зі СНІДом.

Тема 6. Психічне здоров'я населення. Вчення про стрес. Стрес як головний соціальний чинник захворювань в ХХІ столітті

Частота психічних проблем у суспільстві. Фізичне й психічне здоров'я. Депресії. Самогубства. Рекомендації ВООЗ щодо критичного рівня самогубств. Охоронооздоровчі і соціальні проблеми психічного здоров'я. Стрес. Механізми формування стресу. Дистрес. Роль стресу у формуванні факторів ризику. Освітні кампанії у Швеції, що сприяли зниженню рівня самогубств. Досвід Німеччини у проведенні професійних тренінгів для людей з депресіями та пограничними станами. Професійне перенавчання, психологічний супровід професійного перенавчання.

Основні поняття теми: стрес, особистість, темперамент, характер, здібності, обдарованість, цілісність, травми, психози, психоневрози, психопатії, психічний стан, депресія, самогубство, суїцидальні замаху, суїцидальні спроби, суїцидальні прояви, аномічні самогубства, фрустрація, адаптація, стрес, стадія тривожності, стадія резистентності, стадія виснаження, психолог, психотерапевт, аутогенне тренування мотивація, гіпноз.

Семінарське заняття №6. Стрес. Механізми формування стресу. Дистрес. Роль стресу у формуванні факторів ризику.

Тема 7. Психосоматичне здоров'я населення. Психосоматичні захворювання та їх поширеність у сучасному світі.

Соціальні й економічні фактори, що визначають наростання гіподинамії та психологічного стресу в соціальному середовищі. Кількісне виявлення змін. Принципи підвищення індивідуальної стійкості до соціальних факторів середовища — гіподинамії, психологічного стресу та ін.

Основні поняття теми: аутогенне тренування мотивація, гіпноз, фізіотерапевтичні процедури, гімнастика, ванни, електросон, фітотерапія, хвороба, здоров'я, гіподинамія, психологічний стрес, фізіотерапевтичні процедури, гімнастика, ванни, електросон, фітотерапія.

Семінарське заняття №7. Психічне здоров'я населення. Вчення про стрес.

Тема 8. Проблема залежностей в сучасному суспільстві.

Соціальні наслідки тютюнової, алкогольної та наркотичної залежностей. Статистичні дані, що відбивають медико-соціальні наслідки зазначених залежностей в Україні та Європі. Соціально-психологічні принципи підвищення мотивації до зменшення вживання тютюну, алкоголю, наркотиків. Завдання зниження поширення тютюнопаління та вживання алкоголю до

2015 р., визначені документами ВООЗ. Мадридська хартія 1988 р. і десять стратегій “За Європу без тютюну”. Вимоги до складання програми “Молодь за життя без тютюну”. Механізми впливу алкоголю на людину й людство. Масштаби проблеми. Припустимий і реальний рівні вживання алкоголю в Україні та Європі. Європейська хартія з алкоголю: десять стратегій діяльності щодо алкоголю. Вимоги до складання програми “Молодь за тверезі перспективи”.

Основні поняття теми: лудоманія, ігроманія, гра, залежність, подолання, наркоманія, алкоголізм, шизофренія, депресія чи алкоголізм, азарт, психотерапевт.

Семінарське заняття №8. Психосоматичне здоров'я населення. Психосоматичні захворювання та їх поширеність у сучасному світі.

Змістовий модуль III. Медико-соціальні аспекти здоров'я в законодавстві України

Тема 9-10. Професія, праця та здоров'я.

Праця та здоров'я в онто- і філогенезі. Адаптаційний синдром. Праця — джерело добробуту, здоров'я й щастя. Працездатність — загальна, професійна, обмежена. Професійні захворювання (класифікація). Принципи соціального захисту при професійних захворюваннях. Список професій № 1 і № 2. Здоров'я на виробництві. Ергономіка. Рекомендації щодо встановлення пенсії за віком особам з небезпечними умовами праці. Проблеми особистого й суспільного здоров'я в роботі керівників і менеджерів, мобілізація засобів на профілактичні програми. Спосіб життя керівника — приклад для підлеглого. Етика й здоров'я. Засоби керівників щодо питань особистого і суспільного здоров'я. Відповідальність за здоров'я колективу. Засоби керівника щодо підвищення мотивації колективу. Програми здоров'я в колективі. Джерела фінансування оздоровчих програм. Місце фахівця із соціальної роботи в плануванні та реалізації програм захисту здоров'я трудового колективу.

Основні поняття теми: онто- і філогенез, загальна, професійна, обмежена працездатність, адаптаційний синдром, список професій № 1 і № 2

Семінарське заняття №9. Праця — джерело добробуту, здоров'я й щастя. Адаптаційний синдром. Працездатність — загальна, професійна, обмежена. Професійні захворювання та їх класифікація. Принципи соціального захисту при професійних захворюваннях. Список професій № 1 і № 2. Здоров'я на виробництві. Підвищення мотивації до ЗСЖ. Здоров'я молоді та здоров'я літніх людей у політиці ВООЗ. Основні показники здоров'я дітей і молоді.

Тема 11. Здоровий спосіб життя в місті та селі. Роль ЗМІ у формуванні ЗСЖ. Родина, її роль в вирішенні медико-соціальних проблем здоров'я.

Що таке спосіб життя? Здоровий спосіб життя. Середня очікувана тривалість життя населення в місті та селі. Формування особистого стилю життя. Формування ЗСЖ через ЗМІ. Підвищення мотивації до ЗСЖ. Здоров'я молоді та здоров'я літніх людей у політиці ВООЗ. Основні показники здоров'я дітей і молоді. Завдання стосовно дітей: життєві навички, здоровий вибір, проблеми вагітності, залежності. Роль “почуття гармонії й приналежності” у формуванні здорового способу життя. Шляхи підвищення потенційних можливостей дітей щодо здоров'я: розумових, фізичних, емоційних, соціальних. Показники здоров'я літніх людей. Розширення економічної самостійності. Функції літніх людей в родині (передача досвіду дітям, онукам, виховання). Роль технічних засобів у соціальному захисті літніх людей. Підготовка до пенсії. Підготовка до відходу з життя. Родина як соціальна структура. Традиції родини й передача дітям

досвіду здорового способу життя (без куріння й алкоголю). Взаємозв'язок поколінь. Пам'ять предків і здоров'я. Спадкові хвороби й роль родини в їх запобіганні й пом'якшенні наслідків. Поняття про родовід як ступінь формування уявлень про перспективи розвитку особистості й соціальної захищеності. Родина у формуванні людської гідності, сенсу життя та мотивації до здорового способу життя — умови самореалізації особистості. Зміцнення родини — зменшення сирітства і самотності.

Основні поняття теми: сім'я, родина, шлюб, повна і неповна сім'я, громадянський, цивільний шлюб, родовід, відхід з життя, спадкові хвороби, полігінія, поліандрія, моногамія.

Семінарське заняття №10. Соціальний захист, спрямований на зміцнення здоров'я. Координація роботи з боротьби зі СНІДом.

Тема 12. Медико-соціальні аспекти здоров'я в законодавстві України

Історія формування підходів щодо запобігання захворюванням в Україні. Три ступені профілактики та їх реалізація. Заходи щодо запобігання інвалідності та збереження трудових ресурсів. Упровадження принципів збереження здоров'я в законах України про охорону здоров'я, соціальний захист інвалідів, запобігання інвалідності та реабілітацію. Загальнонаціональні та галузеві програми, спрямовані на збереження здоров'я народу України.

Основні поняття теми: профілактика, реалізація, інвалідність, реабілітація, загальнонаціональні та галузеві програми.

Семінарське заняття №11. Родина, її роль в вирішенні медико-соціальних проблем здоров'я. Історія формування підходів щодо запобігання захворюванням в Україні. Три ступені профілактики та їх реалізація. Заходи щодо запобігання інвалідності та збереження трудових ресурсів.

4. Структура навчальної дисципліни

№ п/п	Назви теоретичних розділів	Кількість годин						
		Разом	Аудиторних	Лекцій	Семінарських	Індивідуальна робота	Самостійна робота	Модульний контроль
Змістовий модуль I. Специфічні сфери соціально педагогічної роботи								
1	Предмет, завдання курсу. Основні поняття та категорії соціальної медицини й медико-соціальних основ здоров'я. Медико-соціальна робота: предмет, загальні принципи. Здоров'я та його складові. Фізичне здоров'я людини.	11	5	2	2	1	6	
2	Соціальні проблеми здоров'я в загальній декларації прав людини. Здоров'я для всіх у XXI ст. — політика ВООЗ.	11	5	2	2	1	6	
3	Соціальна медицина й соціальна гігієна в XX ст.	8	4	2	2		4	
4.	Соціальна медицина та проблема соціального захисту людини з вадами здоров'я. Особливості соціальної підтримки дітей та молоді з обмеженими функціональними можливостями.	7	5	2	2	1	2	
	Разом	39	19	8	8	3	18	2
Змістовий модуль II. Психічне та психосоматичне здоров'я населення								
5.	Цивілізація, екологія й здоров'я — медико-соціальні наслідки й запобігання. Проблеми суспільного здоров'я в альтернативній медицині.	11	5	2	2	1	6	
6.	Психічне здоров'я населення. Вчення про стрес, дисстрес. Стрес як головний соціальний чинник захворювань в XXI столітті	10	4	2	2		6	
7.	Психосоматичне здоров'я населення. Психосоматичні захворювання та їх поширеність у сучасному світі.	11	5	2	2	1	6	
8.	Проблема залежностей в сучасному суспільстві.	8	4	2	2		4	
	Разом	42	18	8	8	2	22	2
Змістовий модуль III. Медико-соціальні аспекти здоров'я в законодавстві України								
9.	Професія, праця та здоров'я.	11	5	2	2	1	6	
10.	Здоровий спосіб життя в місті та селі. Роль ЗМІ у формуванні ЗСЖ. Родина, її роль в вирішенні медико-соціальних проблем здоров'я.	6	2	2			4	
11.	Медико-соціальні аспекти здоров'я в законодавстві України	8	4	2	2		4	
	Разом	27	11	6	4	1	14	2
	Разом за навчальним планом	108	48	22	20	6	54	6

IV. Навчально-методична карта дисципліни «Медико-соціальні основи здоров'я»

Разом: 108 год., лекції – 22 год., семінарські заняття – 20 год., індивідуальна робота – 6 год., самостійна робота – 54 год., модульний контроль – 6 год. Коефіцієнт: 2,56

Модулі	Змістовий модуль I				Змістовий модуль II			
Назва модуля	Специфічні сфери соціально педагогічної роботи				Психічне та психосоматичне здоров'я населення			
Кількість балів за модуль	83 бали				83 бали			
Лекції	1	2	3	4	5	6	7	8
Теми лекцій	Предмет, завдання курсу. Основні поняття та категорії соціальної медицини й медико-соціальних основ здоров'я. (1 бал)	Соціальні проблеми здоров'я в загальній декларації прав людини. (1 бал)	Соціальна медицина й соціальна гігієна в XX ст. (1 бал)	Соціальна медицина та проблема соціального захисту людини з вадами здоров'я. (1 бал)	Цивілізація, екологія й здоров'я — медико-соціальні наслідки й запобігання. (1 бал)	Психічне здоров'я населення. Вчення про стрес. (1 бал)	Психосоматичне здоров'я населення. Психосоматичні захворювання та їх поширеність у сучасному світі. (1 бал)	Проблема залежностей в сучасному суспільстві. (1 бал)
Теми семінарських занять	Визначення поняття медико-соціальної роботи, основні її аспекти у вітчизняному й зарубіжному досвіді. (1+10 балів)	Моральність як відповідальність перед суспільством. Взаємозв'язок положень Декларації з визначенням здоров'я ВООЗ. (1+10 балів)	Медико-соціальні проблеми здоров'я й біоетика. (1+10 балів)	Соціальні детермінанти здоров'я. Принципи захисту людей з вадами здоров'я. Інваліди та суспільство. (1+10 балів)	Соціальний захист, спрямований на зміцнення здоров'я. Координація роботи з боротьби зі СНІДом. (1+10 балів)	Стрес. Механізми формування стресу. Дистрес. Роль стресу у формуванні факторів ризику. (1+10 балів)	Психічне здоров'я населення. Вчення про стрес. (1+10 балів)	Психосоматичне здоров'я населення. Психосоматичні захворювання та їх поширеність у сучасному світі. (1+10 балів)
Тестові завдання	(10 балів)				(10 балів)			
Модульний контроль	25 балів				25 балів			

Модулі	Змістовий модуль III		
Назва модуля	Медико-соціальні аспекти здоров'я в законодавстві України		
Кількість балів за модуль	90 балів		
Лекції	9	10	11
Теми лекцій	Професія, праця та здоров'я. (1 бал)	Здоровий спосіб життя в місті та селі. Роль ЗМІ у формуванні ЗСЖ. Родина, її роль в вирішенні медико-соціальних проблем здоров'я. (1 бал)	Медико-соціальні аспекти здоров'я в законодавстві України (1 бал)
Теми семінарських занять	Праця — джерело добробуту, здоров'я й щастя. Адаптаційний синдром. Працездатність — загальна, професійна, обмежена. Професійні захворювання та їх класифікація. Принципи соціального захисту при професійних захворюваннях. Список професій № 1 і № 2. Здоров'я на виробництві. Підвищення мотивації до ЗСЖ. Здоров'я молоді та здоров'я літніх людей у політиці ВООЗ. Основні показники здоров'я дітей і молоді. (1+10 балів)		Родина, її роль в вирішенні медико-соціальних проблем здоров'я. Історія формування підходів щодо запобігання захворюванням в Україні. Три ступені профілактики та їх реалізація. Заходи щодо запобігання інвалідності та збереження трудових ресурсів. (1+10 балів)
Тестові завдання	10 балів		
ІНДЗ	30 балів		
Модульний контроль	25 балів		

5. Теми семінарських занять

Змістовий модуль I. Специфічні сфери соціально педагогічної роботи

Тема 1. Визначення поняття медико-соціальної роботи, основні її аспекти у вітчизняному й зарубіжному досвіді. Завдання соціальних працівників, які працюють в охороні здоров'я (2 год.)

Семінарське заняття № 1. Визначення поняття медико-соціальної роботи, основні її аспекти у вітчизняному й зарубіжному досвіді.

1. Правові аспекти соціальної роботи у закладах освіти, охорони здоров'я, культури. Визначення поняття медико-соціальної роботи, основні її аспекти у вітчизняному й зарубіжному досвіді.

2. Теорії здорового способу життя. Визначення поняття «здоров'я» та його складових. Поняття фізичного здоров'я. Основні напрямки діяльності системи охорони здоров'я, державного захисту у сфері здоров'я: права, гарантії. Основні напрямки медико-соціальної роботи, сутність формування здорового способу життя.

3. Особливості хімічного складу людського організму та його роль в забезпеченні життєдіяльності організму.

4. Основні поняття та категорії соціальної медицини й медико-соціальних основ здоров'я. Медико-соціальна робота: предмет, загальні принципи. Солернський кодекс здоров'я.

5. Значення моральної чистоти для здоров'я в уявленнях стародавніх медиків. Місце в соціальній медицині таких соціальних факторів, як зайнятість, освіта, доходи, життєві цінності, родинний стан, особистісні погляди. Розбіжності між традиційною та соціальною медициною.

6. Демографічні проблеми України як інтегральний показник стану громадського здоров'я.

7. Сучасна концепція індивідуального і громадського здоров'я. Нові уявлення щодо принципів охорони здоров'я.

8. Основні принципи сучасної теорії і практики громадської охорони здоров'я. Принципи сприяння покращенню здоров'я: емансипації та позитивності, активізації потенціалу, участі, мережевої взаємодії, соціального підкріплення, відповідальності. партнерства, пристосування. Модель факторів здоров'я. Напрямки пріоритетності діяльності сприяння покращенню здоров'я.

9. Методологічні підходи у визначенні концепції індивідуального і громадського здоров'я. Концепція триєдності системи “природа – людина – суспільство”. Концепція сприйняття покращенню громадського здоров'я. Концепція сприйняття покращенню здоров'я (Оттавська хартія 1986 р.). Програма Європейського регіонального бюро ВООЗ “Здоров'я – 21”. Програма ВООЗ “Здоров'я для всіх до 2000 року і далі”. Етапи формування сучасної політики ВООЗ щодо охорони громадського здоров'я.

10. Індивідуальне здоров'я. Сучасний погляд та визначення. Особистісні та соціальні засади формування, збереження та передачі. Здоровий спосіб життя як шлях забезпечення особистого здоров'я. Передумови доброго здоров'я (Оттавська Хартія). Завдання системи управління охороною здоров'я, їх узгодженість із програмами ВООЗ та ЄС у формуванні та збереженні індивідуального здоров'я в побуті та на робочому місці.

Основна література: 1, 2, 3, 4

Додаткова література: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 12, 13

Тема 2. Моральність як відповідальність перед суспільством (2 год.)

Семінарське заняття № 2. Взаємозв'язок положень Декларації з визначенням здоров'я ВООЗ. Основні відмінності політики ВООЗ на початку XXI ст.

1. Міжнародні документи, що декларують права людини на здоров'я. Основні положення Всесвітньої декларації з охорони здоров'я 1998 р. Проблеми здоров'я в Загальній декларації прав людини: право на життя, захист родини, право на соціальне забезпечення, право на відпочинок, право на працю, право на життєвий рівень, право на однаковий соціальний захист дітей, які народилися в шлюбі й поза ним.

2. Здоров'я й обов'язки людини перед суспільством. Моральність як відповідальність перед суспільством. Взаємозв'язок положень Декларації з визначенням здоров'я ВООЗ.

3. Основні відмінності політики ВООЗ на початку XXI ст. Зв'язок бідності, безробіття й здоров'я. Суспільна охорона здоров'я та її місце в новій політиці ВООЗ.

4. Формування європейської політики ВООЗ «Здоров'я для всіх»: справедливість у питаннях охорони здоров'я; якість життя та здоров'я; кращі можливості для інвалідів; запобігання поширенню хронічних хвороб; збереження здоров'я у старості; здоров'я дітей і молоді; здоров'я жінок.

5. Стратегії досягнення цілей: спосіб життя; здорове довкілля; медико-санітарна допомога. Стратегії розвитку з метою досягнення здоров'я для всіх (наука, інформація, людські ресурси, партнерство, етика тощо). Основні результати реалізації політики ВООЗ до 2003 р.

Основна література: 1, 2, 3, 4

Додаткова література: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 12, 13

Тема 3. Медико-соціальні проблеми здоров'я й біоетика (2 год.)

Семінарське заняття № 3. Поняття про трансплантацію, імплантації, етичний бік трансплантології.

1. Поняття про соціальну гігієну. Н. А. Семашко, його погляди на здоров'я та внесок у розвиток соціальної гігієни і радянської охорони здоров'я.

2. Психіатр П. Б. Ганнушкін, його погляди на соціальну роль психіатрії.

3. Перші інститути соціальної медицини в Західній Європі та США, причини, що зумовили їх створення і призначення. Поняття епідеміології, її значення для соціальної медицини.

4. Поняття прогнозу здоров'я. Фактори ризику здоров'я.

5. Нещасні випадки, травми й здоров'я. Виробничий і автодорожний травматизм. Соціальні наслідки травм. Частота дорожнього травматизму в Західній і Східній Європі.

6. Засоби зниження травматизму на дорогах. Економічні втрати від транспортного травматизму. Завдання ВООЗ щодо зниження травматизму, профілактики ДТП.

7. Медико-соціальні проблеми здоров'я й біоетика.

8. Поняття про трансплантацію, імплантації, етичний бік трансплантології. Трансплантологія і ставлення до життя. Світогляд А. Швейцера. Зміст поняття “преклоніння перед життям”. Евтаназія. Клонування. Генна інженерія.

Основна література: 1, 2, 3, 4

Додаткова література: 1, 2, 3, 6, 7, 12, 13

Тема 4. Соціальні детермінанти здоров'я. Розвиток індустріалізації та здоров'я (2 год.)

Семінарське заняття № 4. Принципи захисту людей з вадами здоров'я. Стан лікарсько-трудової експертизи, соціальні наслідки браку інформації про стан здоров'я й інвалідності. Інваліди та суспільство.

1. Соціопатії. Адаптація до соціальних факторів середовища.

2. Хвороба як обмежена воля життя й християнство. Соціально-психологічні проблеми катувань, страти. Походження й медико-соціальний зміст виразу “хвороба як обмежена воля життя”.

3. Приклади й механізми впливу складних соціальних умов на розвиток і становлення особистості, мотивації до збереження здоров'я, до здорового способу життя.

4. Взаємозв'язок біологічних, фізичних і соціальних факторів, їх вплив на людину.

5. Соціальні детермінанти здоров'я. Розвиток індустріалізації та здоров'я. Принципи захисту людей з вадами здоров'я.

6. Стан лікарсько-трудової експертизи, соціальні наслідки браку інформації про стан здоров'я й інвалідності. Інваліди та суспільство.

7. Демонстрація реально існуючого пріоритету лікувальної медицини над соціальною.

Основна література: 1, 2, 3, 4

Додаткова література: 1, 2, 3, 6, 7, 12, 13

Змістовий модуль II Психічне та психосоматичне здоров'я населення

Тема 5. Соціальний захист, спрямований на зміцнення здоров'я. Координація роботи з боротьби зі СНІДом. (2 год.)

Семінарське заняття № 5. Завдання медичних і соціальних служб.

1. Загальні відомості. Синдром набутого імунodefіциту. Період «вікна».
2. Гострі респіраторні інфекції верхніх дихальних шляхів. ГРЗ, спричинені звичайною умовно-патогенною коковою мікрофлорою (стрептококами, золотистим стафілококом, гемолітичною паличкою). ГРЗ, спричинені «нетиповими» збудниками (легіонелами, мікоплазмами та хламідіями). Ознаки, характерні для ГРЗ, спричинених «нетиповими» збудниками (легіонелами, мікоплазмами та хламідіями).
3. Противірусні засоби опосередкованої дії — стимулятори інтерфероноутворення та імунomodulatory. Мексиканський (свинячий) — каліфорнійський грип. Парагрип. Риновірусна інфекція. Аденовірусна інфекція. «Нетипова пневмонія», або SARS. Коронавірусна інфекція. Реовірусна інфекція. Ентеровірусні захворювання.
4. Законодавство. Соціальний захист, спрямований на зміцнення здоров'я.
5. Досвід Японії та інших країн. Дзвін Нагасакі.
6. Поняття СНІДу. Імунodefіцит. Частота, медико-соціальні наслідки, причини поширення. Профілактика. Координація роботи з боротьби зі СНІДом.
7. Завдання медичних і соціальних служб.
8. Виникнення, поширення, лікування та профілактика SARS як приклад вдалого подання ситуації.

Основна література: 1, 2, 3, 4

Додаткова література: 8, 9, 10, 11

Тема 6. Стрес. Механізми формування стресу. Дистрес (2 год.)

Семінарське заняття № 6. Стрес. Механізми формування стресу. Дистрес.

1. Людина й природа. Екологічні фактори, що впливають на здоров'я.
2. Радіологічне опромінення і стрес. Дистрес. Роль стресу у формуванні факторів ризику.
3. Сучасні концепції стресу.
4. Біосоціальні причини і прояви стресу. Сучасні стресогенні фактори і здоров'я населення.
5. Поведінкові, інтелектуальні, емоційні та фізіологічні прояви професійного стресу. Постійний стрес, пов'язаний з роботою – важливий чинник депресивних розладів. Рекомендації стосовно запобіганню стресів.
6. Рекомендації Європейської Комісії. Сучасні стресогенні фактори і здоров'я населення. Зелена книга Європейської Комісії стосовно “підтримки європейської мережі корпоративної соціальної відповідальності”.
7. П'ятикомпонентна акупунктура, японська акупунктура, аурікулоакупунктура.

Основна література: 1, 2, 3, 4

Додаткова література: 8, 9, 10, 11

Тема 7. Психічні показники людини. Найсуттєвіші риси людини (2 год.)

Семінарське заняття № 7. Психічні показники людини. Найсуттєвіші риси людини.

1. Спільні та особливі риси соціальної поведінки тварин та людини.
2. Психофізіологічні механізми адаптації організму до змін навколишнього середовища. Особливості стресогенних факторів для сучасної людини. Психологічні травми, психози, психоневрози.
3. Психопатії - розлади особистості і поведінки в дорослих (F-60 - F-69).
4. Самогубство. Освітні кампанії у Швеції, що сприяли зниженню рівня самогубства.

Основна література: 1, 2, 3, 4

Додаткова література: 8, 9, 10, 11

Тема 8. Психосоматичне здоров'я населення. Психосоматичні захворювання та їх поширеність у сучасному світі (2 год.)

Семінарське заняття № 8. Психосоматичні захворювання та їх поширеність у сучасному світі.

1. Психосоматичне здоров'я населення.
2. Психосоматичні захворювання та їх поширеність у сучасному світі.
3. Азарт. Лудоманія. Теорії азартності. Казкова теорія. Класифікація ігроманій. Канадська класифікація.
4. Соціальні наслідки тютюнової, алкогольної та наркотичної залежностей. Механізми впливу алкоголю на людину й людство. Масштаби проблеми.

Основна література: 1, 2, 3, 4

Додаткова література: 8, 9, 10, 11

Змістовий модуль III Медико-соціальні аспекти здоров'я в законодавстві України

Тема 9. Праця — джерело добробуту, здоров'я й щастя (2 год.)

Семінарське заняття № 9. Праця — джерело добробуту, здоров'я й щастя.

1. Адаптаційний синдром. Праця — джерело добробуту, здоров'я й щастя. Працевдатність — загальна, професійна, обмежена.
2. Професійні захворювання (класифікація). Принципи соціального захисту при професійних захворюваннях.
3. Список професій № 1 і № 2.
4. Здоров'я на виробництві. Підвищення мотивації до здорового способу життя (ЗСЖ).
5. Здоров'я молоді та здоров'я літніх людей у політиці ВООЗ. Основні показники здоров'я дітей і молоді.
6. Здоровий спосіб життя в місті та селі. Роль ЗМІ у формуванні ЗСЖ.

Основна література: 1, 2, 3, 4

Додаткова література: 8, 9, 10, 11

Тема 10. Історія формування підходів щодо запобігання захворюванням в Україні (2 год.)

Семінарське заняття № 10. Три ступені профілактики та їх реалізація. Заходи щодо запобігання інвалідності та збереження трудових ресурсів. Медико-соціальні аспекти охорони здоров'я матері та дитини

1. Медико-соціальні аспекти охорони здоров'я матері та дитини.
2. Родина, її роль в вирішенні медико-соціальних проблем здоров'я. Сім'я в соціальній структурі суспільства.
3. Медико-соціальні проблеми формування, підтримки і покращення здоров'я населення України. Аспекти національного і регіонального управління.
4. Системний підхід до проблем формування, збереження і генерування здоров'я. Біосоціальні засади охороною здоров'я населення України.
5. Профілактика щодо запобігання захворюванням в Україні.

Основна література: 1, 2, 3, 4

Додаткова література: 8, 9, 10, 11

7. Самостійна робота

Змістовий модуль I. Специфічні сфери соціально педагогічної роботи (18 год.)

1. Формування європейської політики ВООЗ “Здоров’я для всіх”: справедливість у питаннях охорони здоров’я; якість життя та здоров’я; кращі можливості для інвалідів; запобігання поширенню хронічних хвороб; збереження здоров’я у старості; здоров’я дітей і молоді; здоров’я жінок.
2. Наукові теорії щодо впливу культури на свідомість особистості і нації. Основні аспекти соціальної роботи у сфері культури: соціально-педагогічний, психологічний, соціальний.
3. Вплив художньої рецепції і художньої творчості на сутність соціальної роботи і соціально-культурної анімації.
4. Будова та регуляційні системи організму: нервово – гуморальний механізм регуляції.
5. Розуміння здоров’я та хвороби в стародавні часи. Етика й здоров’я в давнину. Історія виникнення та зміст медичної емблеми і білого халата.
6. Бригадні форми медико-соціальної роботи у Великобританії, США, Німеччині. Завдання соціальних працівників, які працюють в охороні здоров’я.
7. Стратегії досягнення цілей: спосіб життя; здорове довкілля; медико-санітарна допомога. Стратегії розвитку з метою досягнення здоров’я для всіх. Основні результати реалізації політики ВООЗ до 2003 р.
8. Світогляд А. Швейцера. Зміст поняття “преклоніння перед життям”. Евтаназія. Клонування. Генна інженерія.
9. Економічні втрати від транспортного травматизму. Завдання ВООЗ щодо зниження травматизму, профілактики ДТП.
10. Технології збереження здоров’я в документах ООН; принципи збереження здоров’я в документах Каїрської конференції з народонаселення й розвитку (1994 р.), Всесвітньої програми дій стосовно інвалідів, Стандартних правил ООН стосовно інвалідів. Обмежені можливості інвалідів.
11. Громадське здоров’я як показник національної безпеки і конкурентоспроможності держави. Сутність громадського здоров’я. Базова ознака громадського здоров’я – благополуччя. Оцінка стану громадського здоров’я. Ідентифікатори громадського здоров’я.

Основна література: 1, 3, 7, 8, 11, 12-18, 28-32

Додаткова література: 1, 2, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 16, 17, 18, 20, 24, 27, 28-39, 40-43

Змістовий модуль II Психічне та психосоматичне здоров’я населення (18 год.)

1. Законодавство. Соціальний захист, спрямований на зміцнення здоров’я. Досвід Японії та інших країн. Дзвін Нагасакі.
2. Гострі респіраторні інфекції верхніх дихальних шляхів. ГРЗ, спричинені звичайною умовно-патогенною коковою мікрофлорою (стрептококами, золотистим стафілококом, гемолітичною паличкою). ГРЗ, спричинені «нетиповими» збудниками (легіонелами, мікоплазмами та хламідіями). Ознаки, характерні для ГРЗ, спричинених «нетиповими» збудниками (легіонелами, мікоплазмами та хламідіями). Мексиканський (свинячий) — каліфорнійський грип. Парагрип. Риновірусна інфекція. Аденовірусна інфекція. «Нетипова пневмонія». Коронавірусна інфекція. Реовірусна інфекція. Ентеровірусні захворювання.

3. Мексиканський (свинячий) — каліфорнійський грип. Парагрип. Риновірусна інфекція. Аденовірусна інфекція. «Нетипова пневмонія», або SARS. Коронавірусна інфекція. Реовірусна інфекція. Ентеровірусні захворювання.
4. П'ятикомпонентна акупунктура, японська акупунктура, аурікулоакупунктура.
5. Самогубство. Освітні кампанії у Швеції, що сприяли зниженню рівня самогубств.
6. Соціальні й економічні фактори, що визначають наростання гіподинамії та психологічного стресу в соціальному середовищі. Кількісне виявлення змін.
7. Припустимий і реальний рівні вживання алкоголю в Україні та Європі. Європейська хартія з алкоголю: десять стратегій діяльності щодо алкоголю. Вимоги до складання програми «Молодь за тверезі перспективи».

Основна література: 1, 2, 4, 6-11, 13-19, 21-27

Додаткова література: 6, 12, 18, 23, 25, 28, 29, 34-38, 40, 42

Змістовий модуль III. Соціальні аспекти здоров'я в законодавстві України (18 год.)

1. Професійні захворювання та їх класифікація. Принципи соціального захисту при професійних захворюваннях.
2. Список професій № 1 і № 2. Родина, її роль в вирішенні медико-соціальних проблем здоров'я. Сім'я в соціальній структурі суспільства.
3. Проблеми особистого й суспільного здоров'я в роботі керівників і менеджерів, мобілізація засобів на профілактичні програми. Спосіб життя керівника — приклад для підлеглого.
4. Етика й здоров'я. Засоби керівників щодо питань особистого і суспільного здоров'я. Відповідальність за здоров'я колективу. Засоби керівника щодо підвищення мотивації колективу. Програми здоров'я в колективі.
5. Джерела фінансування оздоровчих програм. Місце фахівця із соціальної роботи в плануванні та реалізації програм захисту здоров'я трудового колективу.
6. Медико-соціальні проблеми формування, підтримки і покращення здоров'я населення України. Аспекти національного і регіонального управління.
7. Системний підхід до проблем формування, збереження і генерування здоров'я. Методологія і методичні засоби в управлінні охороною здоров'я. Біосоціальні засади охороною здоров'я населення України. Системний підхід до управління і реформ у галузі охороною здоров'я. Наукові основи реформування управління охороною здоров'я. Основні національні і регіональні програми, спрямовані на боротьбу із туберкульозом, цукровим діабетом, артеріальною гіпертензією, ВІЛ/СНІДом, онкологічними захворюваннями, на вдосконалення служби охорони материнства і дитинства, медицини катастроф, трансплантації, донорства, сільської охорони здоров'я, впровадження сімейної медицини тощо.
8. Регіональні аспекти нового напрямку в охороні здоров'я. Регіональні особливості охорони громадського здоров'я.

Основна література: 1, 5, 8, 9, 11, 14-18, 22-29

Додаткова література: 3, 4, 15, 18, 20, 21, 22, 23, 26, 28, 43

КАРТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТА

Змістовий модуль та теми курсу	Академічний контроль
Змістовий модуль I. Специфічні сфери соціально педагогічної роботи	
Тема 1. Предмет, завдання курсу. Основні поняття та категорії соціальної медицини й медико-соціальних основ здоров'я (6 год.)	<i>семінарське заняття</i>
Тема 2. Соціальні проблеми здоров'я в загальній декларації прав людини. Здоров'я для всіх у XXI ст. — політика ВООЗ (6 год.)	<i>семінарське заняття</i>
Тема 3. Соціальна медицина й соціальна гігієна в XX ст. Соціальна медицина й соціальна гігієна в XX ст. (4год.)	<i>семінарське заняття</i>
Тема 4. Соціальна медицина та проблема соціального захисту людини з вадами здоров'я. Особливості соціальної підтримки дітей та молоді з обмеженими функціональними можливостями (2год.)	<i>тестування, семінарське заняття, модульний контроль</i>
Змістовий модуль II. Психічне та психосоматичне здоров'я населення	
Тема 5. Цивілізація, екологія й здоров'я — медико-соціальні наслідки й запобігання. Проблеми суспільного здоров'я в альтернативній медицині (6 год.)	<i>семінарське заняття</i>
Тема 6. Психічне здоров'я населення. Вчення про стрес (6 год.)	<i>семінарське заняття</i>
Тема 7. Психосоматичне здоров'я населення. Психосоматичні захворювання та їх поширеність у сучасному світі (6 год.)	<i>семінарське заняття</i>
Тема 8. Проблема залежностей в сучасному суспільстві. (4год.)	<i>тестування, семінарське заняття, модульний контроль</i>
Змістовий модуль III. Медико-соціальні аспекти здоров'я в законодавстві України	
Тема 9. Професія, праця та здоров'я. (6 год.)	<i>семінарське заняття</i>
Тема 10. Здоровий спосіб життя в місті та селі. Роль ЗМІ у формуванні ЗСЖ. Родина, її роль в вирішенні медико-соціальних проблем здоров'я. (4год.)	<i>семінарське заняття</i>
Тема 11. Медико-соціальні аспекти здоров'я в законодавстві України. (4год.)	<i>тестування, семінарське заняття, модульний контроль</i>
Всього 54год.	

8. Індивідуальні завдання

Індивідуальна навчально-дослідна робота є видом позааудиторної індивідуальної діяльності бакалавра, результати якої використовуються у процесі вивчення програмового матеріалу навчальної дисципліни.

Індивідуальне навчально-дослідне завдання (ІНДЗ) з курсу – це вид науково-дослідної роботи бакалавра, яка містить результати дослідницького пошуку, відображає певний рівень його навчальної компетентності.

Мета ІНДЗ: самостійне вивчення частини програмового матеріалу, систематизація, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань із навчального курсу, удосконалення навичок самостійної навчально-пізнавальної діяльності.

Зміст ІНДЗ: завершена теоретична або практична робота у межах навчальної програми курсу, яка виконується на основі знань, умінь та навичок, отриманих під час лекційних, семінарських занять і охоплює декілька тем або весь зміст навчального курсу.

Види ІНДЗ, вимоги до них та оцінювання:

✓ науково-педагогічне дослідження у вигляді реферату (охоплює весь зміст навчального курсу) – **30 балів**.

Орієнтовна структура ІНДЗ – науково-педагогічного дослідження у вигляді реферату: вступ, основна частина, висновки, додатки (якщо вони є), список використаних джерел. Критерії оцінювання та шкалу оцінювання подано відповідно у табл. 8.1. і 8.2.

Таблиця 8.1.

Критерії оцінювання ІНДЗ
(науково-педагогічного дослідження у вигляді реферату)

№ п/п	Критерії оцінювання роботи	Максимальна кількість балів за кожним критерієм
1.	Обґрунтування актуальності, формулювання мети, завдань та визначення методів дослідження	4
2.	Складання плану реферату	3
3.	Критичний аналіз суті та змісту першоджерел. Виклад фактів, ідей, результатів досліджень в логічній послідовності. Аналіз сучасного стану дослідження проблеми, розгляд тенденцій подальшого розвитку даного питання.	12
4.	Дотримання правил реферуванням наукових публікацій	3
5.	Доказовість висновків, обґрунтованість власної позиції, пропозиції щодо розв'язання проблеми, визначення перспектив дослідження	5
6.	Дотримання вимог щодо технічного оформлення структурних елементів роботи (титульний аркуш, план, вступ, основна частина, висновки, додатки (якщо вони є), список використаних джерел)	3
Разом		30

Таблиця 8.2.

Шкала оцінювання ІНДЗ
(науково-педагогічного дослідження у вигляді реферату)

Рівень виконання	Кількість балів, що відповідає рівню	Оцінка за традиційною системою
Високий	28-30	Відмінно
Достатній	20-27	Добре
Середній	11-19	Задовільно
Низький	0-10	Незадовільно

**Орієнтовна тематика реферативних досліджень з навчальної дисципліни
«Медико-соціальні основи здоров'я»**

1. Здоров'я як соціальна цінність. Здоров'я як системна категорія – сутність, зміст і визначення (ВООЗ, 1999). Валеологія — наука про здоров'я.
2. Соціальна медицина і гігієна. Соціально-гігієнічні проблеми порушення здоров'я.
3. Проблеми, норми і патології в медицині.
4. Система керування охороною здоров'я.
7. Основні напрями організації медичної допомоги населенню.
8. Соціально-медичні послуги населенню.
9. Соціально-медичні аспекти соціальної роботи.

10. Здоров'я та здоровий спосіб життя як цільові параметри соціальної роботи.
11. Здоровий спосіб життя. Поняття й приклади.
12. Категорії населення, які потребують медико-соціальної допомоги.
13. Роль і завдання медичного соціального працівника.
14. Організація травматологічної й ортопедичної допомоги населенню.
15. Організація психіатричної допомоги населенню.
16. Організація медико-соціального патронажу.
17. Фізіологія та патологія репродукції.
18. Планування сім'ї.
19. Суспільна охорона здоров'я, її місце в новій політиці ВООЗ.
20. Нещасні випадки, травми й здоров'я.
21. Медико-соціальні проблеми здоров'я та біоетика.
22. Соціальні детермінанти здоров'я.
23. Інваліди й суспільство.
24. Хвороба як обмежена воля й християнство.
25. Соціально-психологічні проблеми катувань і страти.
26. Фізичне й психічне здоров'я. Пам'ять предків і здоров'я.
27. Соціальні наслідки тютюнової, алкогольної та наркотичної залежностей.
28. Праця та здоров'я в онто- й філогенезі.
29. Демографічні проблеми України як інтегральний показник стану громадського здоров'я.
30. Медико-соціальні аспекти демографічних процесів. Демографічні показники. Чисельність і склад населення. Механічний рух населення. Природний рух населення.
31. Демографічна ситуація в Україні. Народжуваність. Фактори, що впливають на рівень народжуваності. Смертність. Середня очікувана тривалість життя. Причини, наслідки, завдання державної політики ризику смертності.
32. Екзогенні та ендогенні фактори ризику здоров'я. Міжсекторальні технології здоров'я. Міжсекторальне управління ризиками в системі охорони здоров'я.
33. Національні і міжнародні програми запобігання захворюванням. Нові технології здоров'я.
34. Медико-соціальні аспекти здоров'я: проблеми перехідного періоду. Особливості системи охорони здоров'я в перехідний період. Фактори впливу на стан здоров'я: економічне забезпечення, зміни в системі охорони здоров'я, роль громадських організацій, роль людини.
35. Біосоціальні причини і прояви стресу. Сучасні стресогенні фактори і здоров'я населення.
36. Актуальність екологічних аспектів в охороні здоров'я населення України. Географія здоров'я в Україні. "Екологічна нерівність" громадян України. Екологічна культура населення.
37. Індивідуальне здоров'я як особистісна характеристика людини.
38. Громадське здоров'я як показник національної безпеки і конкурентоспроможності держави.
39. Медико-соціальні проблеми формування, підтримки і покращення здоров'я населення України. Аспекти національного і регіонального управління.
40. Особливості трансформаційного періоду в економіці і громадському суспільстві, їх вплив на стан здоров'я і систему охорони здоров'я в Україні.

Оцінка з ІНДЗ є обов'язковим балом, який враховується при підсумковому оцінюванні навчальних досягнень студентів з навчальної дисципліни «Медико-соціальні основи здоров'я».

Студент може набрати максимальну кількість балів за ІНДЗ – 30 балів.

9. Методи навчання

I. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності

1) За джерелом інформації:

• Словесні: лекція (традиційна, проблемна, лекція-прес-конференція) із застосуванням комп'ютерних інформаційних технологій (PowerPoint – Презентація), семінари, пояснення, розповідь, бесіда.

• Наочні: спостереження, ілюстрація, демонстрація.

• Семінарські.

2) За логікою передачі і сприймання навчальної інформації: індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні.

3) За ступенем самостійності мислення: репродуктивні, пошукові, дослідницькі.

4) За ступенем керування навчальною діяльністю: під керівництвом викладача; самостійна робота студентів: з книгою; виконання індивідуальних навчальних проектів.

II. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності:

1) Методи стимулювання інтересу до навчання: навчальні дискусії; створення ситуації пізнавальної новизни; створення ситуацій зацікавленості (метод цікавих аналогій тощо).

10. Методи контролю

Навчальні досягнення студентів із дисципліни «Медико-соціальні основи здоров'я» оцінюються за модульно-рейтинговою системою, в основу якої покладено принцип поопераційної звітності, обов'язковості модульного контролю, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь та навичок; розширення кількості підсумкових балів до 100.

Контроль успішності студентів з урахуванням поточного і підсумкового оцінювання здійснюється відповідно до навчально-методичної карти (п. IV), де зазначено види й терміни контролю. Систему рейтингових балів для різних видів контролю та порядок їх переведення у національну (4-бальну) та європейську (ECTS) шкалу подано у табл. 10.1, табл. 10.2.

Таблиця 10.1

Розрахунок рейтингових балів за видами поточного (модульного) контролю

Вид діяльності	Бал	Σ балів
1. Відвідування лекцій	1	11 x 1 = 11
2. Відвідування семінарських занять	1	10 x 1 = 10
3. Виконання семінарських занять	10	10 x 10 = 100
4. Тестовий контроль	10	3 x 10 = 30
5. Виконання мод. контр. роботи	25	3 x 25 = 75
6. ІНДЗ	30	30
РАЗОМ БАЛІВ		256

Розрахунок коефіцієнту: $256 : 100 = 2,56$

У процесі оцінювання навчальних досягнень студентів застосовуються такі методи:

- **Методи усного контролю:** індивідуальне опитування, фронтальне опитування,

- співбесіда, екзамен.
- **Методи письмового контролю:** модульне письмове тестування; звіт, реферат, есе.
  - **Комп'ютерного контролю:** тестові програми.
  - **Методи самоконтролю:** уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз.

Таблиця 10.2

Порядок переведення рейтингових показників успішності у європейські оцінки ECTS

Підсумкова кількість балів (max – 100)	Оцінка за 4-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS
1 – 34	«незадовільно» (з обов'язковим повторним курсом)	F
35 – 59	«незадовільно» (з можливістю повторного складання)	FX
60 – 74	«задовільно»	ED
75 – 89	«добре»	CB
90 – 100	«відмінно»	A

Загальні критерії оцінювання успішності студентів, які отримали за 4-бальною шкалою оцінки «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно», подано у табл. 10.3.

Таблиця 10.3

Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень студентів

Оцінка	Критерії оцінювання
«відмінно»	ставиться за повні та міцні знання матеріалу в заданому обсязі, вміння вільно виконувати практичні завдання, передбачені навчальною програмою; за знання основної та додаткової літератури; за вияв креативності у розумінні і творчому використанні набутих знань та умінь.
«добре»	ставиться за вияв студентом повних, систематичних знань із дисципліни, успішне виконання практичних завдань, засвоєння основної та додаткової літератури, здатність до самостійного поповнення та оновлення знань. Але у відповіді студента наявні незначні помилки.
«задовільно»	ставиться за вияв знання основного навчального матеріалу в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої фахової діяльності, поверхову обізнаність з основною і додатковою літературою, передбаченою навчальною програмою; можливі суттєві помилки у виконанні практичних завдань, але студент спроможний усунути їх із допомогою викладача.
«незадовільно»	виставляється студентові, відповідь якого під час відтворення основного програмового матеріалу поверхова, фрагментарна, що зумовлюється початковими уявленнями про предмет вивчення. Таким чином, оцінка «незадовільно» ставиться студентові, який неспроможний до навчання чи виконання фахової діяльності після закінчення ВНЗ без повторного навчання за програмою відповідної дисципліни.

Кожний модуль включає бали за поточну роботу студента на практичних заняттях, виконання самостійної роботи, індивідуальну роботу, модульну контрольну роботу.

Виконання модульних контрольних робіт здійснюється в режимі комп'ютерної діагностики або з використанням роздрукованих завдань.

Реферативні дослідження та есе, які виконує студент за визначеною тематикою, обговорюються та захищаються на індивідуальних заняттях (див. п. «Захист творчих проєктів»).

Модульний контроль знань студентів здійснюється після завершення вивчення навчального матеріалу модуля.

Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом, на практичних заняттях, під час виконання самостійної та індивідуальної навчально-дослідної роботи залежить від дотримання таких вимог:

- ✓ своєчасність виконання навчальних завдань;
- ✓ повний обсяг їх виконання;
- ✓ якість виконання навчальних завдань;
- ✓ самостійність виконання;
- ✓ творчий підхід у виконанні завдань;
- ✓ ініціативність у навчальній діяльності.

11. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та семінарські заняття											Вид контролю
Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2				Змістовий модуль 3			
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	ПМК
10	10	10	20	10	10	10	20	10	10	20	
МКР 1 – 25 балів				МКР 2 – 25 балів				МКР 3 – 25 балів			
Відвідування – 21 бал											
ІНДЗ – 30 балів											

Коефіцієнт – 2,56

12. Методичне забезпечення

1. опорні конспекти лекцій;
2. навчальні посібники;
3. робоча навчальна програма;
4. збірка тестових і контрольних завдань для тематичного (модульного) оцінювання навчальних досягнень студентів;
5. засоби підсумкового контролю (комп'ютерна програма тестування, комплект друкованих завдань для підсумкового контролю);
6. завдання для ректорського контролю знань студентів з навчальної дисципліни «Медико-соціальні основи здоров'я».

13. Питання до модульного контролю

1. Історичний досвід формування здорового способу життя в соціумі. Досвід часів Гіппократа, Авіценни й сучасності для здорового способу життя.
2. Проблеми здоров'я в християнській вірі (Старий і Новий Завіт, традиції).
3. Принципи побудови політики охорони здоров'я в галузі зміцнення та збереження здоров'я, викладені в документі ВООЗ “Завдання щодо досягнення здоров'я для всіх” (перегляд 1991 р.).
4. Особливості, основні завдання і концептуальні відмінності документа ВООЗ “Здоров'я-21. Здоров'я для всіх у 21 столітті”.
6. Поняття про інтегровану профілактику неінфекційних захворювань — хвороб цивілізації: історія формування, концепція, організація проектів профілактики неінфекційних захворювань.

7. Поняття про основні інтегральні фактори ризику найпоширеніших неінфекційних захворювань, здоровий спосіб життя як протидія факторам ризику захворювань
8. Етика й здоров'я — сутність, історичний зв'язок понять, сучасний стан значення етики і здоров'я у формуванні здорового способу життя.
9. Соціальна медицина і соціальна гігієна у вирішенні проблем здоров'я людини: зміст, предмет відмінності.
10. Поняття про професійні захворювання, їх соціальні наслідки й соціально-економічні заходи профілактики професійних захворювань.
10. Індивідуально-моральні якості соціального працівника, їх значення для здоров'я клієнтів, які обслуговуються.
11. Поняття про інвалідність, обмеження життєдіяльності людини внаслідок хвороби та концепції соціальних наслідків хвороби.
12. Основні принципи збереження здоров'я, що декларуються Всесвітньою програмою дій стосовно інвалідів. Історія виникнення і завдання Всесвітньої програми дій стосовно інвалідів.
13. Механізм впливу куріння на розвиток пов'язаних із цим захворювань людини.
14. Механізм впливу алкоголю на розвиток пов'язаних із цим захворювань людини.
15. Механізм впливу наркотичних речовин на розвиток пов'язаних із цим захворювань людини.
16. Поняття й основні правила вирішення медико-соціальних проблем здоров'я в документах ООН “Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для інвалідів”.
17. Закон України “Про соціальний захист інвалідів (основні розділи, концептуальні положення)”.
18. Медико-соціальна робота — зміст, предмет та об'єкт, завдання соціальних працівників охорони здоров'я.
19. Структурна схема й завдання різних відомств, задіяних у службі реабілітації інвалідів в Україні.
21. Медико-соціальні принципи збереження здоров'я в Законі України “Про попередження інвалідності і реабілітацію інвалідів”.
22. Поняття про соціальну реабілітацію інвалідів (відповідно до законів України).
23. Поняття про медико-професійну реабілітацію інвалідів (відповідно до законів України).
24. Поняття про професійну реабілітацію інвалідів (відповідно до законів України).
25. Поняття про медико-соціальну експертизу.
26. Групи і причини інвалідності.
27. Порядок встановлення причинного зв'язку захворювань та інвалідності з роботами, пов'язаними з аварією на Чорнобильській атомній станції.
28. Організація роботи щодо запобігання соціальним наслідкам вад здоров'я у дітей.
29. Медико-соціальні проблеми збереження здоров'я в літньому віці.
30. Визначення понять здоров'я у трактуванні ВООЗ.
31. Медико-соціальна інтерпретація складових здоров'я.
32. Суспільне здоров'я.
33. Виробничий травматизм, його соціально-економічні наслідки.
34. Виробничий травматизм і шляхи його запобігання.
35. Виробничий травматизм і зниження його наслідків.
36. Автодорожний травматизм, його соціально-економічні наслідки.
37. Автодорожний травматизм і шляхи його запобігання.
38. Автодорожний травматизм — зниження наслідків.

39. Принципи соціального захисту населення, їх роль у формуванні здоров'я людини.
40. Хвороби цивілізації, їх виникнення та подолання.
41. Принципи визначення очікуваної тривалості життя при народженні.
42. Динаміка тривалості життя — показник здоров'я чоловіків.
43. Динаміка тривалості життя — показник здоров'я жінок.
44. Динаміка тривалості життя — показник здоров'я осіб, які проживають у місті.
45. Динаміка тривалості життя — показник здоров'я осіб, які проживають у селі.

13. Рекомендована література

Базова

1. Авельцева Т. П., Басюк Т. П., Безпалько О. В., Журавель Т. В., Зимівець Н. В. Основи громадського здоров'я: теорія і практика: навч.-метод. посібник / Український фонд «Благополуччя дітей» ; Центр з проблем соціальної педагогіки та соціальної роботи АПН України; Луганський національний педагогічний ун-т ім. Тараса Шевченка / О.В. Безпалько (ред.). — Ужгород : Патент, 2008. — 322с.
2. Актуальні проблеми соціально-педагогічної роботи (модульний курс дистанційного навчання) / А.Й. Капська, О.В. Безпалько, Р.Х. Вайнола; Заг. ред. А.Й. Папської. — К., 2002. — 164 с.
3. Мартыненко А. В. Медико-социальная работа. — М.: Наука, 1999. — 240 с.
4. Хрипкова А.Г. Вікова фізіологія. К.: Вища школа. — 1982. 272 с.
5. Хрипкова А.Г., Антропова М.В. Возрастная физиология и школьная гигиена. М.: Просвещение. — 1990. — 319 с.
6. Мойсак О.Д. Основи медичних знань та охорони здоров'я. Навчальний посібник 5 –те видання, доповнене К.: Арістей. — 2008. 615 с.

Допоміжна

1. Абрамова Г. С. Психология в медицине: Учеб. пособие / Г. С. Абрамова, Ю. А. Юдчиц. — М.: ЛПА «Кафедра-М», 1998. — 272 с.
2. Вайзман Н. П. Реабилитационная педагогика. — М.: Аграф, 1996. — 160 с.
3. Вороненко Ю. В. Посібник із соціальної медицини та організації охорони здоров'я / Ю. В. Вороненко, Л. О. Прус, А. П. Чуйко. — К.: Здоров'я, 2002. — 358 с.
4. Всемирная программа действий в отношении инвалидов, принятая Генеральной Ассамблеей в ее резолюции 37/52 от 3 декабря 1982 г.
5. Всеобщая декларация прав человека. ООН, 1948.
6. Гладун З. С. Державне управління в галузі охорони здоров'я. — Тернопіль: Укрмедкнига, 1999. — 312 с.
7. Грачев Л. К. Программа социальной работы с семьями, имеющими детей-инвалидов. — М., 1992.
8. Журавлева И. В. Отношение населения к здоровью. — М., 1993.
9. Жуков Г.М., Ринда Ф.П. Практичні та теоретичні аспекти управління здоров'ям населення // Охорона здоров'я України. — 2002. — №1. — С. 32-35.
10. Задачи по достижению здоровья для всех: Европейская политика здравоохранения (пересмотр 1991 г.).
11. Зборовский Э. И., Гракович А. А. и др. Возможности оценки и снижения риска неинфекционных заболеваний. — Минск, 2000. — 171 с.
12. Здоровье, развитие, личность / Под ред. Г. Н. Сердюковской, Д. Н. Крилова, У. Кляйнпетер. — М.: Медицина, 1990. — 336 с.
13. Колбанов В. В. Валеология: основные понятия, термины и определения. — СПб.: ДЕАН, 2001. — 256 с.
14. Кургузов В. Т. Социально-медицинские аспекты работы с населением групп риска. — М.: Хризостом, 2000. — 152 с.

15. Клинические основы дошкольной коррекционной педаго-гики и специальной психологии: Сб. программ нормат. курсов для вузов / Под ред. В. И. Селиверстова. — М.: ВЛАДОС, 1999. — 176 с.
16. Куинджи Н. Н. Валеология: Пути формирования здоровья школьников: Метод. пособие. — М.: Аспект-Пресс, 2001. — 139 с.
17. Кульчицька Т., Курчатова Г., Ципко М., Подлужний Б. Сучасні закономірності громадського здоров'я в Україні // Главный врач. — 2008. — №8. — С. 35-36.
18. Куценко В.І., Трілленберг Г.І. Сфера охорони здоров'я: соціально-економічні та регіональні аспекти / НАН України; Рада по вивченню продуктивних сил України. — К., 2005. — 367 с.
19. Лисицын Ю. П. Здоровье населения и современные теории медицины. — М., 1982.
20. Лопухин Ю. М. О науке, творчестве и здоровье. — М., 1991.
21. Марков В. В. Основы здорового образа жизни и профилактика болезней: Учеб. пособие для студ. вузов. — М.: Академия, 2001. — 320 с.
22. Медведева Г. П. Этика социальной работы. — М.: Владос; МГСУ, 1999. — 205 с.
23. Медико-социальные проблемы юного материнства. — М., 1992.
24. Методика оцінки якості життя Всесвітньої організації охорони здоров'я: українська версія / За ред. С. В. Пхіденко. — Дніпропетровськ, 2001. — 599 с.
25. Москаленко В., Грузєва Т. Всесвітня Організація Охорони Здоров'я як міжнародний координаційний центр громадського здоров'я // Главный врач. — 2008. — №4. — С. 27-34.
26. Москаленко В., Зоріна С. Медико-соціальні проблеми демографічних процесів: сучасний стан і тенденції (огляд) // Главный врач. — 2007. — №9. — С. 32-40.
27. Начинаем действовать: Книга для тех, кто хочет организовать группу самопомощи в области психического здоровья. — М., 1999. — 39 с.
28. Наше здоровье: Возрождение первичной медико-санитарной помощи. — 1999. — Вып. № 1. — 31 с.
29. Основы социально-медицинской работы: Учеб. пособие. — М.: ГАСБУ, 1998. — 256 с.
30. Основы социальной концепции русской православной церкви. — М., 2000. — 87 с.
31. Основы социальной работы: Учебник. — М., 1999. — 368 с.
32. Пономаренко В.М., Нагорна А.М., Москалец Г.М. та ін. Перелік діючих наказів МОЗ УРСР та МОЗ України. - К., 1997.
33. Работа с голосами: от поражения к победе / Сост. Р. Колеман, М. Смит. — К., 1999. — 50 с.
34. Пекелис В. Твои возможности, человек. — М., 1975.
35. Права человека и профессиональная ответственность врача в документах международных организаций. — К.: Сфера, 1998. — 121 с. — Сер. "Врачи, пациенты, общество".
36. Сборник научно-методических материалов для службы формирования здорового образа жизни. — М., 1991.
37. Сборник нормативных актов по вопросам социальной защиты населения, семьи и детства. — М., 1993.
38. Социальная работа: Словарь-справочник. — М.: Контур, 1998.
39. Соціальна медицина та організація охорони здоров'я / За заг. ред. Ю. В. Вороненька, В. Ф. Москаленка. — Тернопіль: Укрмедкнига, 2000. — 680 с.
40. Соціальна медицина та організація охорони здоров'я: Підручник / За ред. Ю. В. Вороненька. — Тернопіль: Укрмедкнига, 2002. — 332 с.
41. Стандартные правила ООН — "Обеспечение равных возможностей для инвалидов ООН, 1994 г."
42. Ткачук В. Г. Медико-социальные основы здоровья: Конспект лекций. — К.: МАУП, 1999. — 72 с.
43. Требования биоэтики: Медицина между надеждой и опасениями: Сб. ст. — К.: Сфера, 1999. — 248 с.
44. Стреляу Я. Роль темперамента в психическом развитии. — М.: Прогресс, 1982. — 231 с.
45. Теория социальной работы / Под ред. Е. И. Холостовой. — М., 1998. — 332 с.
46. Тетерский С. В. Введение в социальную работу. — М.: Академ. проект, 2000. — 477 с.
47. Тщательно взвешенный прием лекарственных средств: Информация для психиатрических пациентов о лекарственных средствах, применяемых в психиатрии. — К.: Сфера, 1999. — 124 с.

48. Факты для жизни. — Нью-Йорк, 2002. — 153 с.
49. Фирсов М. В., Студенова Е. Г. Теория социальной работы. — М., 2000. — 431 с.
50. Чернобыльская атомная электростанция / Национальная атомная энергогенерирующая компания “Энергоатом”, 2000. — 17 с.
51. Черносвитов Е. В. Социальная медицина: Учеб. пособие для студ. вузов. — М.: ВЛАДОС, 2000. — 304 с.
52. Чумаков Б. Н. Валеология: Курс лекций. — М., 2000. — 406 с.
53. Эрнст Кречмер. Строение тела и характер. — М.: Апрель пресс, 2001. — 341 с.
54. Юзеф Майк. Социальное учение католической церкви. — Рим; Люблин, 1994. — 480 с.
55. Яременко О. О., Балакірева О. М., Вакуленко О. В., Варбан М.Ю., Волинець Л. С. Формування здорового способу життя молоді: проблеми і перспективи / Українсько-канадський проект «Молодь за здоров'я»; Український ін-т соціальних досліджень. — К., 2000. — 207 с.

Нормативно-правові акти

1. Указ Президента України “Про невідкладні заходи щодо реформування системи охорони здоров'я” від 06.12.2005 р. №1694/2005.
2. Указ Президента України “Про концепцію розвитку охорони здоров'я” від 07.12.2000 р.
3. Закон України “Основи законодавства України про охорону здоров'я” // Відомості Верховної Ради України. - 1993. - № 4. - С. 19.
4. Постанова Кабінету Міністрів України “Про моніторинг стану здоров'я населення, діяльності та ресурсного забезпечення закладів охорони здоров'я” / Офіційний вісник України. — 2001. — № 52. — Ст. 2272.
5. Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Міжгалузевої комплексної програми “Здоров'я нації на 2002-2011 роки” від 10.01.2002 р. № 14 // Офіційний вісник України. - 2002. - № 9. - Ст. 403.
6. Наказ Міністерства охорони здоров'я “Про рейтингову оцінку стану здоров'я населення, діяльності та ресурсного забезпечення закладів охорони здоров'я” від 31 травня 2002 р. // Законодавство про охорону здоров'я України. — К., 2003.

Робоча програма навчального курсу

«Медико-соціальні основи здоров'я»

Укладач: *Тимчик Олеся Володимирівна*, кандидат біологічних наук, доцент, доцент кафедри анатомії і фізіології людини Інституту людини Київського університету імені Бориса Грінченка